

Hélène en Sylvestre bereiden hun gesprekken voor door het thema in gespreksvorm volledig uit te schrijven. De opname gebeurt in één keer en blijft volledig spontaan waardoor de voorbereidende tekst soms afwijkt van wat er in de video gezegd wordt. Om niets te missen over deze interessante thema's hebben we besloten om de voorbereidingen ook toegankelijk te maken.

Gesprek over kunst en hermetisme

Hallo Helene,

Hallo Sylvestre.

Dus Helene, om even samen te vatten, we hebben het gehad over de techniek van de gebroeders Van Eyck, en je hebt uitgelegd dat het eigenlijk een proces was dat uit heel wat dingen bestond. We hebben het gehad over het fenomeen van de inspiratie, dat de manifestatie zou zijn van de vrije geest. We hebben het gehad over het feit dat het artistieke werk of het artistieke fenomeen vergeleken kan worden met de schepping van de mens en de mens die uit drie delen bestaat: een ziel die goddelijk is, die in de schilderkunst mogelijk de manifestatie is van die vrije geest; een lichaam dat in het geval van de schilderkunst de drager zou zijn, de pigmenten, kortom de verschillende ingrediënten, en een geest die op het niveau van de schilderkunst ook, zou ik zeggen, een hele reeks kwaliteiten vereist om de juiste tussenpersoon te zijn tussen het lichaam dat aards is en de ziel die goddelijk is. Je hebt dus een vergelijking gemaakt tussen de twee die echt heel interessant is. Nu zijn er tijdens deze verschillende video's heel wat vragen gerezen. Er zijn ook enkele reacties onder de video's geplaatst en ik wil deze video eigenlijk wijden aan de vragen die dit alles heeft opgeroepen en je de vrije hand geven om te zeggen wat je wilt. Als je er klaar voor bent, begin ik?

Ik ben er klaar voor.

Goed. Het eerste wat je zei, was dat een kunstwerk, omdat het bestaat uit een lichaam, een ziel en een geest, op deze drie niveaus kan worden gewaardeerd, dat wil zeggen dat deze drie aspecten kunnen worden gewaardeerd. Ik zou je dus willen vragen hoe je dat concreet doet. Morgen ga ik naar het Museum voor Schone Kunsten in Brussel en bekijk ik een Brueghel. Hoe kan ik dan het lichaam, de ziel en de geest van dit werk waarderen?

Dat is een zeer interessante vraag. Maar eerst zou ik, als je het goed vindt, een kort citaat van Cattiaux willen aanhalen dat perfect samenvat wat we hebben gezegd. Hij zegt het volgende: "We moeten niet vergeten dat perfectie en kracht alleen kunnen samengaan door de combinatie van de hoogste geest met de zuiverste ziel in het meest perfecte lichaam." Op picturaal vlak kunnen we dit vertalen als: "De combinatie van een terpeenloos olieextract, dat wil zeggen een olieextract waaruit de terpenen zijn verwijderd; van een harsachtige olie die de geest is; en van vaste pigmenten die het lichaam zijn." Ik denk dat deze zin de gedachte van Cattiaux echt samenvat. Zijn fysieke en metafysische gedachte over schilderkunst. En je hebt iets belangrijks opgemerkt. We hebben gezien dat het interessant is om deze gedachtegang te begrijpen, namelijk dat artistieke creatie kan worden onderverdeeld in drie componenten: het lichaam, de ziel en de geest, zodat de kunstenaar zich kan ontwikkelen. Ik denk dat deze kwestie erg belangrijk is op het vlak van onderwijs, omdat dit betekent dat toekomstige kunstenaars op deze drie vlakken moeten worden onderwezen. Dat wil zeggen: hun lichaam moet worden getraind. Er is namelijk veel vitaliteit nodig om te schilderen, omdat schilderen in feite een overdracht van levensenergie is. Dat geldt voor het lichaam van de kunstenaar, maar wat het lichaam van zijn picturale werk betreft, moet er zorg voor worden gedragen: de drager, de pigmenten, enz. Daar zal het ambacht ervoor zorgen dat alle ingrediënten goed worden samengevoegd en dat er een mooi evenwicht wordt gevonden. Vervolgens moet de geest worden gevormd, moet de toekomstige kunstenaar worden opgeleid en onderwezen, zodat hij een ambacht heeft. En we hebben gezien dat dit ambacht in feite iets onveranderlijks is. We hebben de vergelijking van Anquetin over de 8 miljard individuen die in dezelfde verhoudingen zijn gemaakt, overgenomen. Dat is het ambacht en dat staat de diversiteit van de mens niet in de weg, dat is de kunst. En tot slot de ziel: hoe gaat de kunstenaar die vrije geest vangen? Op het vlak van onderwijs is dit dus absoluut interessant. Maar er is

nog een ander vlak, en daar heb je net de vinger op gelegd, namelijk 'hoe kunstkritiek bedrijven'. En dat is even interessant voor kunstenaars als voor kunstcritici en het grote publiek, om de ogen van het grote publiek te openen om naar een schilderij te kijken en het op deze drie niveaus te beoordelen. Hoe zit het met de vorm van dit schilderij? Is dit schilderij puur ambachtelijk gezien goed uitgevoerd? En op spiritueel vlak? Is de geest vrij? Voelen we de subtiliteit van de beleefde ervaring, enzovoort, enzovoort? En wat opnieuw heel origineel is in het denken van Cattiaux, is dat hij een soort beoordelingsschema voor een kunstwerk heeft opgesteld. Het gaat er niet om opnieuw te oordelen, het gaat er gewoon om te begrijpen, te waarderen, te onderscheiden. Onze maag onderscheidt dingen goed en sorteert ze, dus ik zie niet in waarom ons hart en onze geest dat niet ook zouden doen. En dat helpt juist om een kunstwerk in de goede zin van het woord te bekritisieren, want ik merk vaak dat we te weinig kennis hebben om naar een werk te kijken. Daarom is het interessant om dit beoordelingsschema van Louis Cattiaux te hebben, dat 30 punten toekent aan het lichaam, 30 punten aan de ziel en 30 punten aan de geest. En dan voegt hij nog 10 punten toe voor het meer emotionele aspect, de liefde op het eerste gezicht die je voor een werk kunt voelen. Ten slotte heeft hij voor de grap een beoordelingsschema opgesteld en dat beoordelingsschema veronderstelt een bepaalde woordenschat. En dat is heel interessant, want we hebben het eigenlijk gehad over het ontwikkelen van ons intuïtieve vermogen, enzovoort. Laten we het voorbeeld nemen van een oenoloog, dat wil zeggen iemand die in staat is om wijn te proeven en de herkomst, de druivensoort, het jaar enzovoort te bepalen. We zijn allemaal potentiële oenologen. Wat is er nodig om dat ook echt te worden? In wezen woordenschat, dat is waar het om draait, het is taal, dus om onze smaak te ontwikkelen, hebben we woordenschat nodig. Om onze zintuigen te ontwikkelen, hebben we dus woordenschat nodig.

Bedoel je dat we bepaalde sensaties niet kunnen ervaren als we ze niet kunnen benoemen, als we niet de woorden hebben om ze te beschrijven?

Precies! Taal is niet alleen een communicatiemiddel met anderen, maar ook een middel om onszelf te leren kennen. En zolang we niet kunnen benoemen wat we voelen, voelen we het niet.

Om aan te sluiten bij wat Hans in een video zei: door iets een naam te geven, zorgen we ervoor dat het bestaat.

Precies!

En dat is het fenomeen van de doop of de totemisering bij de scouts enzovoort, dat je een nieuwe maat krijgt, een nieuwe geboorte, een nieuw lichaam ...

Dat is het verbum!

En op dat moment moet je dat ding een naam geven, zodat het ... zodat het gestalte krijgt. In feite is de naam het lichaam van iets subtiels dat een maat krijgt.

Precies, en in de gedachtegang van Cattiaux, toen hij dit beoordelingsschema creëerde, gebeurt dat via woordenschat. Nou, ik heb het hier niet bij me, ik kan het niet uit mijn hoofd herhalen.

We zullen het aan de video toevoegen.

Dat zou goed zijn, dat zou interessant zijn. Ik zeg niet dat dit raster perfect is, het zou getest moeten worden, maar om het te testen zou je een juist bewustzijn moeten hebben, een juiste perceptie van wat elk van de door Cattiaux gebruikte woorden betekent. Hij heeft het over vibrato, klank, tonen ... hij heeft het over euforie, enzovoort. En ik denk dat we door deze termen te definiëren ons orgaan kunnen verfijnen. We hadden het over intuïtie, over onze naar binnen gerichte zintuigen, dat we onze zintuigen kunnen verfijnen. Dan moeten we natuurlijk ook de vrije geest ontvangen, want het is een communicerende vat. Je kunt liefhebben zonder bemind te worden, maar liefde moet gedeeld worden, maar we kunnen in ieder geval daarmee beginnen, en dus is het interessant om dit schema te hebben, we zouden er wat dieper op in moeten gaan.

Precies!

Ik denk dat Louis Cattiaux dit allemaal nogal snel heeft geschreven omdat hij druk bezig was met zijn belangrijkste werk, De Hervonden Boodschap, maar hij voelde dat hij dingen te vertellen had op picturaal vlak en schreef daarom dit korte essay, getiteld Fysica en Metafysica van het schilderen.

Dat was precies mijn volgende vraag. Je lijkt goed op de hoogte te zijn van de gedachtegang van Louis Cattiaux op picturaal gebied, maar waar kunnen we dat vinden, als iemand van ons daarin geïnteresseerd is? Waar kunnen we zijn gedachten terugvinden?

Welnu, dit korte essay telt minder dan 100 pagina's en is geschreven in een op het eerste zicht zeer eenvoudige taal, maar ik heb het gelezen, herlezen en erover nagedacht, en ik kan je zeggen dat het ongelooflijk diepgaand is. En waar vind je deze geschriften? Wel, ze zijn in het Frans gepubliceerd in "Kunst & Hermetisme", bij Beya. Er is een uitgave van het essay genoemd "Fysica en metafysica van het schilderen", aangevuld met tekeningen en schilderijen van Louis Cattiaux, die in het Frans is gepubliceerd. Ik vraag me af of deze niet uitverkocht is, maar er zijn nog enkele tweedehands exemplaren te vinden op het internet. Er bestaat ook een Engelse versie, die niet uitverkocht is. Het is dus mogelijk om via uitgeverij Beya het complete werk van Louis Cattiaux te kopen: "Kunst & Hermetisme" in het Frans, dat wil zeggen De Hervonden Boodschap, Fysica en Metafysica van het schilderen en gedichten. Want hij heeft ook allerlei gedichten geschreven. Je kunt Fysica en Metafysica van het schilderen alleen in het Engels kopen, maar als je het alleen in het Frans wilt kopen, kun je het tweedehands op internet vinden. Ik denk dat het uitverkocht is.

En bestaat er eigenlijk een verzamelwerk met de schilderijen van Louis Cattiaux?

Ja, inderdaad! Onlangs is er, ik denk twee jaar geleden, bij uitgeverij Philomene, een Franse uitgeverij, "Cattiaux, een magische kunst" uitgegeven. Het bevat niet al zijn schilderijen, maar wel een groot deel ervan. Er staat een onuitgegeven biografie over Cattiaux in. Ik denk dat er een hele reeks fragmenten uit zijn correspondentie met andere schilders in staat, enzovoort. Het is een heel mooi boek met zijn schilderijen, die natuurlijk voor een groot deel erg hermetisch zijn en een heel verschillende stijl hebben. Hij heeft veel verschillende stijlen geprobeerd. Hij vertelt dat hij het proces van de gebroeders Van Eyck heeft kunnen reconstrueren. Maar wat mij betreft, en dit is een heel persoonlijke mening, als je naar zijn schilderijen kijkt, is het probleem dat de meeste van zijn schilderijen niet gedateerd zijn, dus het is erg moeilijk om te weten wat hij aan het einde van zijn leven heeft geschilderd, enzovoort. Maar de meeste van zijn schilderijen weerspiegelen niet de techniek van glacis en transparante lagen. Er is inderdaad een verbazingwekkend materiaal, geëmailleerd, en ik beschik persoonlijk over zijn recepten en inderdaad, het zijn dezelfde ingrediënten, het is inderdaad hars en essentiële olie van aspic enzovoort. Maar wat betreft de balans van de recepten, de hoeveelheden, enzovoort, weet ik niet of hij er echt in geslaagd is, en ik denk dat hij de laatste jaren van zijn leven erg druk bezig was met het schrijven van De Hervonden Boodschap. En ik vermoed persoonlijk dat hij geen tijd heeft gehad om, hoe zal ik het zeggen, zich te perfectioneren, om zich echt te oefenen in de techniek waarvan hij de werking had begrepen.

Oké, en in ieder geval, als de kijkers of luisteraars geïnteresseerd zijn in Louis Cattiaux, weten ze waar ze deze picturale en literaire werken kunnen vinden. Ik heb nog een laatste vraag voor je, Helene, want de tijd dringt. Ik heb begrepen, en ik heb dat ook al gezegd, dat je werken uit de Renaissance vertaalt, ik denk uit de 16e en 17e eeuw, geschreven in het Latijn, en dat je ze naar het Frans vertaalt. Je doet dat als amateur, maar met veel ernst. Welk verband kunnen we leggen tussen dit werk, ik denk dat je nu bezig bent met je derde verhandeling ... van Thomas van Aquino deze keer, die je aan het vertalen bent. Welk verband kunnen we leggen tussen dit vertaalwerk en je passie voor schilderkunst, en in het bijzonder voor deze techniek?

Ja, dat is een goede vraag. Het gaat eigenlijk om dezelfde zoektocht, namelijk de zoektocht naar de vrije geest, en het vertalen van auteurs die gepassioneerd waren door de zoektocht naar de Steen der Wijzen – of je het nu kabbala of traditie, hermetisme enzovoort noemt. Voor mij is het allemaal hetzelfde - het gaat er altijd om de vrije geest te vangen en gestalte te geven. En hoewel het picturaal, artistiek gezien een beeld is van deze ervaring, is het uiteindelijke doel om zelf een geregenereerd lichaam te krijgen. Door auteurs te vertalen die kennis hebben op dit gebied en die hun kennis op een altijd verholde manier overbrengen, hopen we ons een beetje te voeden

en dit mysterieuze geheim te benaderen. En ja, ik denk dat het voor mij om dezelfde zoektocht gaat. En door te vertalen bieden we onze medemensen de mogelijkheid om zich te verdiepen in deze geschriften, die ongepubliceerd zijn omdat ze in ieder geval nooit in het Frans zijn vertaald.

Inderdaad! Het gaat dus niet om een therapie om je dagelijks goed te voelen, enzovoort. Ook al is dat misschien wel een van de gelukkige neveneffecten van het schilderen en vertalen. Maar het gaat wel degelijk om het zoeken naar onsterfelijkheid, het zoeken naar het verheerlijkt lichaam, voor zover we dat ooit kunnen ontvangen. Als ik het goed begrijp, is dat niet iets wat we zelf kunnen bewerkstelligen. Maar we kunnen ons wel kandidaat stellen.

Absoluut. En het is waar dat het woord therapie me een beetje aan het lachen brengt, een beetje doet glimlachen, omdat ik vaak mensen hoor zeggen: "Oh, schilderen is een therapie". Maar schilderen is uitputtend.

Het is ook een roeping.

Ja, en vertalen ook, want je geeft er eigenlijk je levensenergie aan. Het is echt werk. Maar het is waar dat je ervoor beloond wordt. Vertalen is meer dan mediteren, je gaat echt in de gedachten van de auteur zitten, en daar word je voor beloond. Daar bestaat geen twijfel over.

Maar ik las onlangs een vers en ik heb het gevoel dat het daarop verwijst. Er staat: "Doe goed wat je moet doen voor de wereld, maar geloof er niet in. En doe goed wat je moet doen voor God en geloof in de vruchten ervan, enzovoort, enzovoort." En dat is dus echt het verschil tussen: het is niet omdat we ons elke dag goed voelen, omdat we vertalen, omdat we schilderen, omdat het leuk is, dat we het ding ook verkregen hebben.

Precies.

En dat we in werkelijkheid dus ergens niet moeten geloven in de magische werking van rituelen en dingen die we hier doen. Nu, is dat allemaal niet gewoon jezelf kandidaat stellen zodat het magische in dit geval ons op een dag geschonken kan worden door een gelegen bezoek?

Ja, en tegelijkertijd geloof ik dat Cattiaux in zijn schilderijen een beeld overbracht van een echte ervaring.

Ja, dat is misschien het verschil tussen een Cattiaux en jou?

Ja, nou ja, ik wil niet pretentiekus zijn, maar ik hoop het wel, en soms krijg ik kleine signalen die me vertellen dat ik misschien onbewust geïnspireerd ben geweest. Niet op een heel bewuste manier. Maar ik hoop het toch en ik hoop voor de toekomst dat ik iets zal ontvangen, maar het is vluchtig en ik heb in ieder geval nog niet de ultieme ervaring gehad ...

Ja, ik begrijp het en dat is wat we allemaal ergens in deze zoektocht hopen, we zeggen onszelf wel eens: "Maar wanneer zal het ons gegeven worden?" Luister, om dat te vieren, want ik vind dat we onze luisteraars goed hebben beloond, gaan we ter afsluiting een vers trekken.